

„Ja bi volio da bude više zanimljiva nastava, da bi im bilo zanimljivo.“

„Mislim da je bitno „da se izdvoji bare jedan sat tjedno kad bi profesori i učenici međusobno jedni drugima govorili dobre osobine, dobre stvari...“

„Vijest nije vijest ako nije loša. Mi kad odemo na Facebook, jedino što ja pročitam je crna kronika. Nigdje nema ničega lijepoga. Mislim, i da se nade to, to je tako sitno u moru loših stvari.“

„Brigu nas radna mjesto, koliko je ljudi nezaposleni, hoćemo li naći posao ili ne.“

„Učenici pratili

DA SAM JA NETKO!

stavovi učenika/ca srednjih strukovnih škola o volontiranju i aktivnom građanstvu

„Slažem se da trebamo od samog sebe početi na neki način. Ali i neke druge mogu više potaknut na neke pozitivne promjene. Treba promijeniti i samo društvo, da smo bolji jedni prema drugima, da se više postujemo, da više komuniciramo.“

„Ja bi promijenila da to da ljudi ne gledaju tako na druge, da im se ne izruguju.“

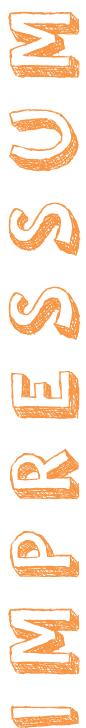
„Mislim da u biti cilj volontiranja je dati nešto od sebe, znati slobodno vrijeme i ono što si mislio provest na face-u, pokloniti drugome.“

„Po meni sve to počinje od odgoja. I ja malo vidim da bi se to moglo promijeniti. Samo promjenom, reforme škole. Gledajući prve razrede osnovne škole i vrtiće, da se potiče djecu na razmišljanje, kritičko razmišljanje.“

„Volim raditi sa starijim ljudima, jer kad njih poslušas, njihove probleme, to njima puno znači.“

FORUM ZA
SLOBODU
ODGOJA

Izdavač Forum za slobodu odgoja

Kralja Držislava 12, 10 000 Zagreb

tel.: 01/4663-503, fax: 01/5579-997

www.fso.hr, forum@fso.hr

Za izdavača Eli Pijaca Plavšić, prof.

Naslov Da sam ja netko! Stavovi učenika/ca srednjih strukovnih škola o volontiranju i aktivnom građanstvu

Urednik Domagoj Morić

Autor/ica Višnja Pavlović i Filip Gospodnetić

Grafičko oblikovanje Domagoj Morić

Tekst je dovršen u veljači 2017.

Preporučeno citiranje Pavlović, V., Gospodnetić, F. (2017.) *Da sam ja netko! Stavovi učenika/ca srednjih strukovnih škola o volontiranju i aktivnom građanstvu*. Forum za slobodu odgoja. Zagreb

© Forum za slobodu odgoja, 2017.

Ova publikacija je isključivo za neprofitnu i obrazovnu svrhu. Forum za slobodu odgoja ne polaže nikakvo vlasništvo na fotografije i vizuale korištene u ovoj publikaciji.

Vlasnik ovog primjerka može koristiti bilo koji dio za neprofitabilnu uporabu u obrazovne svrhe. Niti jedan dio ove publikacije ne smije se digitalizirati, adaptirati, prevoditi ili uključivati u nove kompilacije bez prethodne pismene suglasnosti Foruma za slobodu odgoja. Umnožavanje je dopušteno uz navođenje izvora.

Forum za slobodu odgoja zahvaljuje Marini, Ivi, Martini i Marcelli, volonterkama Forum-a na podršci u provedbi istraživanja te stručnim suradnicama iz partnerskih škola za podršku u organiziranju fokus grupa.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Ministarstva za demografiju, obitelj, socijalnu politiku i mlade. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autora i Foruma za slobodu odgoja te se ni na koji način ne može smatrati da odražava gledišta Ministarstva za demografiju, obitelj, socijalnu politiku i mlade.

ŠAĐA ZADRŽAJ

1. Uvod **4**
2. Uzorak, ciljevi i metodologija istraživanja **5**
3. Rezultati istraživanja **7**
  - 3.1. Interesi mladih **7**
  - 3.2. Ključni problemi **9**
  - 3.3. Moguća rješenja **16**
  - 3.4. Volontiranje **19**
  - 3.5. Osnazivanje rješenja i ideja **25**
4. Zaključak i preporuke **30**

„Mislim da se treba puno više naglašavat' te različitosti. Od nas se očekuje da svi budemo isti. Nosim ovakve tenisice, ovakva majica, ovakva frizura, ovako obojana kosa... Mislim da je malo nas svjesno da je svatko od nas različit i da ima neka drugčija razmišljanja. Mislim da se to treba poštovati... Poštovat ću ga zato što je to njegov đir, ja ga ne osuđujem. To je to.“

(Ekonomski fakultet Velika Gorica)

UVOD

Dragi čitatelju, draga čitateljice,

Istraživanje koje se nalazi na stranicama u nastavku, provedeno je u sklopu projekta „Da sam ja netko – osnaživanje učenika strukovnih škola za aktivno sudjelovanje u lokalnoj zajednici“ kojeg Forum za slobodu odgoja provodi uz podršku Ministarstva za demografiju, obitelj, socijalnu politiku i mlade.

Škole koje sudjeluju u projektu i s čijim učenicima se provode sve projektne aktivnosti su: Ekonomskička škola Velika Gorica, Graditeljska škola Čakovec, Škola za cestovni promet Zagreb i Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar.

Glavni cilj projekta je osnažiti učenike strukovnih škola u četiri županije za preuzimanje i prakticiranje uloge aktivnih građana u različitim dijelovima društvenog života i rješavanju pojedinih društvenih problema. Navedeni cilj će se postići kroz edukacijske aktivnosti iz područja osobnog rasta i razvoja, volontiranja i aktivnog građanstva, kao i pružanju podrške učenicima u njihovom organiziraju i provedbi volonterskih projekata kojim žele postići promjene u društvu u kojem žive.

Istraživanje putem fokus grupa je početna aktivnost projekta te rezultati predstavljaju temelj za izbor i kreiranje sadržaja trodnevne edukacije za učenike strukovnih škola.

Istraživanje je usmjерeno na osobne vizije djece i mladih. Istraživala su se njihova mišljenja o glavnim problemima generacije, mogućnostima te rješenjima i idejama vezanim uz ovu problematiku. Mladi su bili pozvani otvoreno reći što smatraju presudnim za svoje aktiviranje u školskoj i lokalnoj zajednici.

Polazna prepostavka jest da upravo oni imaju jedinstvene vizije i ideje, kao i uvid u probleme svoje generacije (npr. isključenost iz društva jer si drugačiji, siromaštvo, obiteljski problemi). Osim toga, mladi često posjeduju i ključ za rješavanje takvih problema – radi se o kreativnim idejama kojih su uvijek prepuni. Upravo smo zbog toga htjeli ispitati i percepciju mladih o tome koliko smatraju da je njihovo mišljenje važno i uvažavano od strane odraslih.

Nadamo se da će vam razmišljanja učenika biti zanimljiva i poticajna za vaš budući rad. Uživajte u čitanju!

Forum za slobodu odgoja

UZORAK, CILJEVI I METODOLOGIJA

UZORAK

Ciljna skupina ovog istraživanja su učenici strukovnih škola u dobi od 16 do 18 godina. Ispitanici dolaze iz četiri županije (Grad Zagreb, Zagrebačka, Bjelovarsko-bilogorska i Međimurska županija). Škole koje su bile uključene su sljedeće: Ekomska škola Velika Gorica, Graditeljska škola Čakovec, Škola za cestovni promet Zagreb i Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar. Uzorak je odabran uz pomoć kontakt osobe – stručne suradnice iz pojedine škole tako da su među sudionicima bili oni koji postižu lošiji, prosječan i izvrstan opći uspjeh u školi te su bili različiti po spolu u istom omjeru. Također, među učenicima su bili i oni proaktivni (rado sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima) u školi i oni koji ne sudjeluju u takvim aktivnostima, kako bi se osigurao što bolji uvid u potrebe svih učenika. Ukupno je u fokus grupama sudjelovalo 39 učenika (od kojih je bilo 18 ženskih i 21 muških učenika).

SPECIFIČNI CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Provedbom fokus grupe, želio se dobiti uvid u niz područja koja su važna za učenike te vidjeti koja kreativna rješenja nude za probleme u svojim lokalnim zajednicama. Kako bismo došli do odgovora, operacionalizirano je nekoliko specifičnih ciljeva koji su kategorizirani u šest područja:

- INTERESI – Dobiti uvid u interes mladih, prepoznati postojeće resurse škole i lokalne zajednice za ostvarivanje interesa, identificirati način odabira aktivnosti od interesa i procijeniti razinu zadovoljenja osobnih i vršnjačkih interesa;
- KLJUČNI PROBLEMI – Identificirati ključne probleme mladih u školi i zajednici, prepoznati osobne probleme mladih i probleme generacije, osvijestiti važnost uvažavanja vlastitog mišljenja i sudjelovanja pri donošenju odluka te procijeniti osjećaj sigurnosti u školi i lokalnoj zajednici;
- MOGUĆA RJEŠENJA – Navesti moguća rješenja za navedene probleme te dobiti uvid u mogućnost samostalnih akcija ili ideja kako promijeniti postojeće stanje te koji su resursi za to potrebni;
- VOLONTIRANJE – Odrediti razumijevanje pojma „volontiranje“ te identificirati mesta i područja mogućeg volontiranja u školi i zajednici;
- OSNAŽIVANJE RJEŠENJA I IDEJA – Osnažiti dobivena rješenja i ideje kroz uključivanje u proces kritičkog promišljanja iz cjelokupno dobivene slike.

METODOLOGIJA PROVEDBE ISTRAŽIVANJA

Glavna metoda istraživanja su fokus grupe – tehnika kojom se u grupi ljudi koja dijeli zajedničke karakteristike vodi rasprava o problemu istraživanja. Glavni cilj ove metode je potaknuti raspravu kojom će se istražiti stavovi ili vrijednosti ispitanika o nekom problemu ili temi. U okviru ovog istraživanja postavljeni su indikatori proizašli iz specifičnih ciljeva istraživanja.

Tako se raspravljalo o glavnim problemima s kojima se susreću mladi iz strukovnih škola, njihovim rješenjima za iste te se uz ostalo ispitivalo pitanje volontiranja u školama. Posebna pozornost je bila posvećena uvažavanju etičkih principa istraživanja pa se za svakog učenika dobila „Pisana suglasnost roditelja/staratelja za sudjelovanje učenika u istraživanju“. Načelo tajnosti osigurano je potpunom anonimnosti ispitanika u transkriptima istraživanja i završnom izvještaju (navodima) primijenjenom na svaku grupu. Fokus grupe su bile moderirane od strane stručnjakinje s pedagoškim vještinama te asistentom zaduženim za snimanje fokus grupe u audio formatu i kasniju transkripciju. Izrađen je vodič za diskusiju koji sadrži pitanja i teme povezane s ranije utvrđenim ciljevima istraživanja kvalitativne prirode.

Fotografije s održanih radionica za učenike srednjih strukovnih škola o volontiranju, aktivnom građanstvu i dijalogu

REZULTATI

INTERESI MLADIH

Koji su glavni interesi mladih tvoje dobi?

Što ja trebam? Što trebaju drugi? Koji su interesi najzastupljeniji? Razlikuju li se interesi dečkiju od interesa djevojaka? Navedi točno što znaš da postoji u tvojoj školi, a što izvan škole? Potiče li te škola na razmišljanje i stvaranje novih ideja? Na koji način birate aktivnosti od svog interesa? Kako birate područje koje vas zanima (glazba, sport, jezik...)? Što utječe na odabir aktivnosti od tvojeg interesa? – uvjeti (materijalni, tehnički, ljudski resursi...) Misliš li da su zadovoljeni interesi svih tvojih vršnjaka? Zašto DA ili NE?

Analizom odgovora u sve četiri grupe pokazalo se kako se, **kao najčešći interesi, spominju različite vrste sportskih aktivnosti**, osobito za dečke, dok djevojke naglašavaju **školu i druženje**. Ako detaljnije pogledamo sportske aktivnosti, ističu se nogomet, odbojka i rukomet te odlasci u teretanu, dok se u svakoj od grupa spominju i pojedinačni interesi sudionika poput plesa, fotografije, fotomontaže, glazbe, kazališta i politike. U dvije grupe se spominje i sudjelovanje u dobrovoljnom vatrogasnem društvu – gdje učenici provode slobodno vrijeme i sudjeluju u natjecanjima te se međusobno druže. Pokazalo se kako je **svim grupama zajedničko igranje video igrica te provođenje vremena na društvenim mrežama** (Facebook).

Primjetno je da sudionici grupe u Bjelovaru napominju da im se najviše nude sportske aktivnosti – i u školi, ali i u izvannastavnim aktivnostima. Naglašavaju kako je izazovno i teško dostupno ostvarivanje nekih drugih interesa koji nisu povezani uz sport. Pokazalo se kako u svim školama, osim škole u Čakovcu, mladi ne mogu ostvariti svoje interese, jer je **ponuda ograničena** (najčešće sport) i u postojeće grupe (volonterska, ekološka, itd.) nije moguće uključiti sve učenike. Stoga, mladi koji nisu uključeni u aktivnosti većinu interesa ostvaruju u lokalnim zajednicama. Međutim, potrebno je napomenuti kako postoje i ograničenja za uključivanjem u aktivnosti lokalne zajednice – često se plaćaju ili mladi nemaju mogućnosti sudjelovati jer su aktivnosti centralizirane u urbanoj sredini. Naime, mladima koji žive u ruralnim mjestima teško je uključiti se u aktivnosti u urbanoj sredini, jer nemaju redovne autobusne linije koje bi omogućile sudjelovanje u večernjim aktivnostima.

Od svih provedenih fokus grupa, izdvaja se Graditeljska škola Čakovec koja na početku svake školske godine mladima daje mogućnost uključivanja u različite radionice i skupine (sportovi, školski bend, volonterska grupa, fotografija i snimanje te planinarska grupa). Isto tako, u

samom gradu, prema njihovom mišljenju, postoji dovoljno sadržaja za mlade te su uglavnom besplatne.

Učenici svih grupa su se složili da, osim škole i izlazaka, mlađi provode najviše vremena u igranju video igrica i praćenju društvenih mreža te da zapravo većina mlađih nije uključena u sadržaje koji su im ponuđeni. U svim grupama spomenuta je i **pasivnost mlađih i nepostojanje interesa za aktivnijim provođenjem slobodnog vremena**. Neki smatraju da ti mlađi nemaju poticaj od strane roditelja niti od vršnjaka da se aktivnije uključe, jer svi očekuju da se fokusiraju na školu jer im je to najvažnije.

„Mislim da je općenito mlađeži bitno druženje. Važno im je biti s društvom i zabavljati se.“

„Više mlađih bi se uključivalo u te aktivnosti da je besplatno.“

„Mislim da postoje mogućnosti, ali problem je u tome što su sve ove aktivnosti centralizirane, u centru... Ona bi se htjela baviti odbojkom, ali nemoguće zato što jedini trening koji može obaviti je tu. Znači da se organiziraju možda treninzi negdje blizu, mislim da bi se puno više ljudi i uključilo. Da se iznajmi neku dvoranu ili nešto. Od vatrogasaca ili nečega. To bi se moglo.“

„Ja mislim da ih većina voli igrati igrice ili na internetu ili na računalu.“

Od roditelja često mogu čuti: „Pusti sve ostalo, škola je bitna.“

„Ja u biti mislim da i mediji dosta utječu na to, jer od malih nogu prije ćemo na crtiću vidjeti da neki lik ide igrat' nogomet nego da ide u kazalište glumiti u nekoj predstavi.“

„Svi u biti gledaju na sport, to ti je nešto što je zdravo za tijelo, a nitko ne gleda da ćeš u kazalištu stći i komunikativnost i da ćeš proširiti svoj vokabular i vježbati moždane vijuge.“

„Video igrice su uzrok ne zanimanja, kad čovjek ne zna što će - onda primi joystick da ubije vrijeme.“

KLJUČNI PROBLEMI

Što smatraš ključnim problemima mladih tvoje dobi?

Što brine tvoje vršnjake? Koji su problemi najzastupljeniji u školi, a koji izvan škole? Tko su vam najvažnije osobe u životu trenutno? Kako rješavate situaciju ako se s nekim ne slažete, izbjegavate li ih, ili se posvađate, razgovarate...? Postoji li globalni problem generacije i koji bi bio? Razlikuje li se on od onog njihovog? Uvažava li se moje mišljenje u školi i izvan škole? Sudjelujem li u donošenju odluka važnim za mene i moje vršnjake? Osjećaš li se sigurno u svojoj školi? A u svojoj zajednici/mjestu? (Jesu li doživjeli ili svjedočili nasilju?)

Problemi i brige mladih mogu se podijeliti u nekoliko glavnih tema: budućnost, škola, prihvaćanje vršnjaka, osjećaj sigurnosti te brige vezane za situaciju u svijetu.

BUDUĆNOST. Učenici svih škola navode brigu oko toga što će se događati nakon što završe svoje srednjoškolsko obrazovanje. Poseban se naglasak stavlja na zabrinutost oko toga koji fakultet mogu upisati, ali i gdje će se zaposliti, uzimajući u obzir činjenicu da završavaju srednju strukovnu školu. Smatraju da im je budućnost nesigurna te se brinu kako će zaraditi za normalan život. Također, smatraju da mladi često biraju zanimanja koja im pomažu u povećanju šanse da pronađu posao, a ne biraju ono što zaista vole. Navode da znaju ljude koji su bez posla ili rade na crno te da poznaju ljude koji su dužni bankama. Neki učenici već razmišljaju o odlasku u inozemstvo, dok drugi naglašavaju da žele ostati u Hrvatskoj i da će probati osigurati dobru budućnost.

„Svi odlaze iz Hrvatske pa već razmišljam o upisivanju tečaja njemačkog, jer ga ne znam tečno govoriti pa da onda odem poslije faksa u Njemačku.“

„Ima puno ljudi koji odu odmah nakon faksa. Niti ne probaju tu zato jer su čuli da tu ne budu uspjeli.“

„Nema se posla, onaj tko ima posla radi na crno. Ako ne radi na crno, a ipak radi – ima manju plaću. Tu su i dugovi i zašto se, čemu se isplati boriti? Ima li smisla mučiti se i ubijati se kada znaš da od tog svog truda ne bude imao ništa?“

„Brinu nas radna mjesta, koliko je ljudi nezaposleno, hoćemo li naći posao ili ne.“

ŠKOLA. Odgovori učenika daju uvide oko briga koje imaju u vezi škole, s naglaskom na metodologiju i pristup nastavnika. Učenici u svim grupama naveli su da **se gradivo predaje na nezanimljiv način, teoretski i s malo praktičnog rada**. Prema njihovom stavu, smatraju kako je nastava suhoparna i da nastavnici ne znaju dobro prenositi znanje. Sve grupe spominju i izuzetke: nastavnike koje koriste metode rada u malim skupinama te imaju poticajna i zanimljiva predavanja. Pojedini odgovori navode na zaključak da se **učenici često osjećaju nevidljivim te da im se nastavnici uglavnom obraćaju kao prema cijeloj grupi, a ne pojedinačno**. Pojedini odgovori navode i favoriziranje određenih učenika od strane nastavnika te da je većina učenika manje vidljiva i njihovo mišljenje se rijetko kad čuje. Nadalje, može se primjetiti da **nastavnici očekuju da učenici iz svega imaju odlične ocjene** i da daju svoj maksimum, a sve ispod toga nije dovoljno vrijedno. Učenici u jednoj školi posebno su istaknuli kako nastavnici ne uvažavaju dovoljno činjenicu da učenici mogu biti dobri u jednom predmetu, a lošiji u drugom. Sveukupno gledajući, učenici nisu dovoljno zadovoljni metodama koje nastavnici koriste u svojim predmetima i načinima kako prenose znanje te kako pristupaju njima kao pojedincima.

„Mislim da je dosta bitno profesore, učitelje usmjerit' na pravi način kako pristupit' djeci. Imam osjećaj k'o da oni nisu dovoljno pedagoški spremni da bi nama predavalii. Oni znaju sve to, ali ne znaju prenijet' znanje.“

„To nije problem samo naše škole, već općenito sustava cijele države. Ja mislim da bi se, u biti, pojedinca poticat u onome u čemu je dobar... Mislim da se koće općenito, i djeca i talenti i naše izražavanje i ostalo. Može u školi postojat' osoba koja je odlična u matematici, ali neće moći proći razred, jer je loša u nekim drugim predmetima.“

„Ali ustvari to nije stvar do profesora i do nas, nego i do sustava. Profesori, većina njih, kažu da su svjesni da se iz njihovog predmeta neke stvari ne bi trebale raditi, a oni to moraju s nama obraditi.“

„Ja bi' volio da bude više zanimljiva nastava, da bi učenici pratili nastavu, da bi im bilo zanimljivo. A ne da dođemo na sat, vadi knjige, stranica ta i ta, piši to, riješi ovo. Nek' uvedu nešto zanimljivo da bi se učenici zainteresirali.“

„Na primjer, ak' mi hoćemo radit', mi ne možemo ništa, jer nismo ništa u srednjoj školi napravili, nikakvu praksu, nemamo ništa.“

Isto tako, na pitanje o tome osjećaju li da se njihovo **mišljenje uvažava u školi**, većina učenika daje negativan odgovor. Odgovori su jako emotivno obojani i ukazuju na moguće uzorke pasivnosti. Naime, učenici navode da nema smisla ni iskazivati svoje mišljenje, jer time sigurno neće ništa postići. Iz dobivenih odgovora, jasno se može uočiti da ih takvo stanje pogađa i da se ne osjećaju dobro s time. S druge pak strane, učenici Graditeljske škole Čakovec navode da se njihovo mišljenje uvažava i kod nastavnika i kod razrednika.

„U ovom stoljeću prevladava mišljenje da su djeca grozna. Mislim jesu, nismo mi bajni, jer stvarno znamo ispilit' nekog profesora. Ali to nije razlog da se netko odnosi prema nama u smislu da ne poštuje naša prava. Nisu profesori bezgrješni, oni isto znaju pogriješit'.”

„Kad se žalimo na nekog profesora, onda većinom prevlada to da je on u pravu, jer mu se ne žele zamjerit'. Kao, pa on će još malo otići', nemojte vi tu ništa.“

„Mi što kažemo, to uđe i izađe...“

„Neće profesor ići' protiv profesora.“

„Da, profesori su tu jako tolerantni i baš slušaju ako ih trebaš i tražiš pomoći. Što se toga tiče su super.“

„Na satu razrednika ih možemo pitati i reći ako nam nešto smeta i uvijek će pitati ravnateljicu ili nekog nadležnog da se taj problem riješi, a možemo se i javiti našim predstavnicima razreda i onda to oni na vijeću kažu.“

PRIHVAĆENOST MEĐU VRŠNJACIMA. Jedna od glavnih tema među mladima je, prema analizi sadržaja, svakako osjećaj prihvaćenosti odnosno neprihvaćenosti među vršnjacima. Njihovi odgovori ukazuju na to da je **mišljenje vršnjaka izuzetno važno za prihvaćenje samoga sebe**. Svaka različitost ili nešto po čemu se izdvajaju od većine predstavlja mogućnost da neće biti prihvaćeni. Neprihvaćenost vršnjaka se izražava ponašanjima poput isključivanja iz druženja, ogovaranjem, izrugivanjem te nasilnim ponašanjem. Učenici tvrde da do neprihvaćanja vršnjaka dolazi zbog sljedećih razloga: izraženi stavovi o različitim pitanjima, izgled, odjeća, mjesto života – odnosno dolazi li netko iz grada ili ruralnog područja (posebno izraženo u Komercijalno trgovackoj školi Bjelovar). Pojedini odgovori ukazuju da neprihvaćanje dolazi i zbog različitosti po nacionalnoj, odnosno vjerskoj pripadnosti (izdvaja se Graditeljska škola Čakovec). Sadržaji odgovora ukazuju na **pritisak koji mladi osjećaju od vršnjaka: kako bi bili prihvaćeni usvajaju različita rizična ponašanja** poput pušenja, konzumiranja alkohola i droga, kao i „markiranje“ iz škole i namjerno dobivanje loših ocjena. Jedna učenica dijeli mišljenje da je sve više mladih skloni depresiji i depresivnim ponašanjima radi osjećaja neprihvaćenosti.

„I onda svi, ne znam, jedan drukčije gleda na njega i onda cijeli razred se protiv njega... Pa mislim da je možda bitno da isto i priđu i tom učeniku, da shvate da je on isto jednako vrijedan kao i oni.“

„Pošto tu (u razredu) provodimo najviše vremena onda neki misle da ako me tu ne vole onda me nitko ne voli. Mislim da je to totalno krivo stajalište. Možda si upao u razred gdje su osobe koje ne razmišljaju na isti način kao i ti. Mislim da je važno znati da škola nije sav tvoj svijet. Sve ono što se događa izvan škole je svijet. Tvoja škola je ono što moraš doći odradit' da bi uspio u životu jednog dana.“

„Često se zna dogodit', npr. neki teži test i ti dobiš sad pet, svi te mrze... Dobiš jedan, onako svi-„to je to“, dođeš doma i onda si mrtav.“

„I kad se trudiš za neku ocjenu ti si štreber. Zar nije logičnije da se sad u srednjoj potrudiš, završiš fakultet koji želiš, cijeli život radiš ono što želiš, što te ispunjava nego bit' tu faca, kao u školi i dobivat' jedinice...“

„Ne možemo mi kao pojedinac zadovoljiti svih dvadeset sedam osoba s kojima dijelimo razred. I sasvim je u redu da s nekim nismo kliknuli.“

„U zadnje vrijeme, u našim generacijama, od početka srednje ili ranije, dosta ljudi hvata depresija, ali ne znamo kako uopće pokrenut' temu o tome, kako reći roditeljima. Mislim da nas dosta u školi, općenito od mog društva, ima probleme s tim. Uzrok vidim u stresu u školi, i promjenama zbog puberteta, svađa doma. Ako je netko preosjetljiv onda će ga i najmanja sitnica dirnuti, vjerojatno će skupljati sve to u sebi.“

„Ja sam uspjela da me jednostavno nije briga. Ili ćeš me prihvati, ili nećeš, ali meni nije bitno, jer sam ja takva kakva jesam. Ja isto mislim da je dosta bitno da ti sam sa sobom u glavi si nekako smjestiš da nije bitno tuđe mišljenje, ako ti imaš svoj stav da držiš do sebe.“

„Biti cool – markiranje, loše ocjene... nisi muško ako nećeš markirati“, „kako cura može markirati, a ti ne možeš.“

„Puno prijatelja je počelo pušiti ili piti samo kako bi bili prihvaćeni, čak i droge.“

„Ja više volim da netko izrazi sebe, a ne dok su svi klonovi. Mada se meni taj stil i ne sviđa, ali bi podržala, jer ima svoje „ja“, a ne da ima iste patike kak i tisuće drugih.“

„...društvo određuje naše ponašanje, društvo nas praktički izgradi kakvi ćemo biti kasnije.“

SUKOBI I NASILJE. Na pitanje o tome kako rješavaju sukobe, učenici kroz odgovore najčešće dijele iskustva nasilja (emotivnog, ali i fizičkog). Iz odgovora je **vidljivo da se sukobi mogu riješiti razgovorom jedino u uskom krugu bliskih prijatelja i s obitelji**. U sukobe s profesorima ne ulaze ili su suzdržani, jer misle da ne mogu biti slobodni reći što misle.

Učenici u sve četiri škole navode razna nasilna ponašanja koje su doživjeli ili su im svjedočili. Ipak, u odgovorima pojedinačnih škola vidljive su razlike. Škola za cestovni promet se posebno izdvaja, jer je većina učenika izjavilo da se ne osjeća sigurno u svojoj školi odnosno da su primorani i fizički reagirati da bi se zaštitali. Osjećaj nesigurnosti u školi osjećaju i učenici Graditeljske škole Čakovec no, njihov osjećaj nesigurnosti je često vezan uz ponašanje učenika koje pripadaju romskoj nacionalnoj manjini. Važno je naglasiti da u ove obje škole velik broj učenika živi i u učeničkim domovima, stoga navode nasilna ponašanja koja se i tamo događaju, odnosno govore o nasilju koje doživljavaju izvan škole.

No, jasno je iz sadržaja da se u **svim školama događaju nasilna ponašanja s naglaskom na emotivno nasilje** (vrijeđanje, izrugivanje i izmišljanje priča) te se **sve češće spominje nasilje na internetu i na društvenim mrežama**. Nadalje, njihovi odgovori ukazuju da je puno njih steklo razne mehanizme nošenja s potencijalno nasilnim socijalnim situacijama u kojima je važno biti snalažljiv i napraviti dobre izbore kako ne bi bili povrijeđeni. Naglašavaju važnost dobrog izbora prijatelja s kojima se može razgovarati i posvađati, da ne dođe do nasilnog ponašanja.

„Ako ste normalni, normalno pičate s ljudima i razgovorate, onda nemate opasnosti za bilo čim.“

„U osnovnoj školi hodao sam bez brige, neće mi ništa bit', a tu baš i ne, uvijek hodam spremam da me netko napadne.“

„...na primjer, ako je u školi 80% učenika katolika, kad dođe neki musliman onda tu zna nešto bit'.“

„Nikad se ništa neće desiti iz čista mira, to je sigurno. Mora se nečim izazvati.“

„Ja kad imam problem, ja ga rješavam na bilo koji način, prvo na mirni, a ako ne na mirni onda kako bude.“

„Neke situacije se ne mogu riješiti razgovorom. Bio sam u situacijama koje su se rješavale razgovorom, a bilo je i situacija u kojima sam se poslije škole išao nalazit s drugima. Većina je to drugo. Ovisi od osobe, do osobe.“

„Mislim da je to subjektivno. Ne doživljava svatko sve kao prijetnju. Da mene netko malo po glavi ja bih to shvatila kako zezanciju, a on možda pao na pod i počeo plakat.“

„Mladi se ne osjećaju sigurno. (opisuje Luku Ritza) „Općenito društvo naše je nesigurno, ali mislim da imamo sreće što živimo u Hrvatskoj pa nije to toliko razvijeno koliko je vani.“

„Sve smo više zadrti po tom pitanju. Mislim da postaje sve gore.“

PITANJE VEĆINE U ODNOSU NA MANJINU. Kada se radi o manjinskim učenicima, posebna situacija prisutna je u Graditeljskoj školi Čakovec gdje je oko 30% do 40% učenika romske nacionalnosti. Učenici su u sklopu fokus grupe (svi neromske nacionalnosti) na pitanje o osjećaju sigurnosti u školi otvorili pitanje učenika pripadnika nacionalne romske manjine koji su prema njima često uzrok nasilnih ponašanja. Vidljiv je **problem prihvaćanja manjine od strane većine, odnosno potreba većine da se manjina prilagodi ponašanju i životu većinske zajednice**. Među razmišljanjima učenika nalazi se malo pozitivnog mišljenja o romskim učenicima, osim iskazanog za pojedine vršnjake romske nacionalnosti. **Mišljenja učenika ukazuju na širi društveni problem prihvaćanja romske zajednice, odnosno na njihov položaj u društvu kao nacionalne manjine** koju cijelo društvo diskriminira. Na njih se uglavnom ukazuje kao na uzrok svih problema i svega što nije dobro u društvu. Učenici na odgovornost prozivaju i (lokalnu) vlast i policiju te smatraju da im se kao nacionalnoj manjini daje previše prava. Kada ih se pita za rješenja, smatraju da se Romi trebaju prilagoditi većini i nemaju prijedloga što bi sami, kao pojedinci, mogli promijeniti u svom pristupu njima.

Iz svih odgovora jasno je da je u pitanju problem podijeljenosti te veliki osjećaj bespomoćnosti za promjenu. Postoji i realni problem slabog znanja hrvatskog jezika kod romskih učenika, odnosno nedostatak znanja romskog jezika kod drugih učenika i nastavnika, što svakako onemogućava međusobno upoznavanje i komunikaciju.

„Nisu svi Romi uvijek problematični, ali većina problema potiče od njih – provociraju, a na kraju kažu kako oni nisu ništa napravili, kako nisu ništa krivi.“

„Većinom komentiraju na svojem jeziku, onda se svi skupa smiju.“

Jedna učenica ističe rad s kolegom Romom na jednoj aktivnosti kao odlično iskustvo, i kaže kako „stvarno svaka pohvala, kulturno dečko i čisto normalan, i on je stvarno primjer cijele te zajednice, ne treba generalizirati“.

SITUACIJA U SVIJETU. MEDIJI. Učenici na pitanja o globalnom problemu generacije i općenito problemima današnjeg društva izdvajaju trenutnu društvenu i političku situaciju u svijetu (**spominju izbor Trumpa za predsjednika, rasizam, ksenofobijsku**). Sve ih to brine i imaju osjećaj da je situacija u svijetu trenutno nesigurna te izražavaju svoj osjećaj nemoći i bespomoćnosti kad prate vijesti u svijetu. Zanimljivo je da se u svim grupama u sklopu ovog pitanja otvorilo i **pitanje medija odnosno njihove uloge u širenju atmosfere negativnosti i promoviranju nezdravih životnih izbora za mlađe** (vezano za reality emisije). Kroz odgovore jasna je njihova **sumnja u vrijednost informacija koje mediji prenose** te dijele nepovjerenje prema medijima i načinima njihovog izvještavanja vijesti.

„Kako je sve danas globalno povezano, imamo mobitele, Internet... Ti moraš kad preko face-a bezveze gledaš vidit ćeš što se događa u Americi, Africi. To je nemoguće izbjegći koliko god se mi trudili.“

„Vijest nije vijest ako nije loša. Mi kad odemo na facebook, jedino što ja pročitam je crna kronika. Nigdje nema ničega lijepoga. Mislim, i da se nađe to, to je tako sitno u moru loših stvari. Mi ljudi uvijek više govorimo o lošem, lakše je reći nešto loše... Trebamo čitat ono što je bolje da bi se i mi osjećali bolje. „Kad čitaš non-stop nešto loše, onda se počneš osjećat loše samo zato što znaš da ne možeš ništa promijenit, da živiš u nekom sistemu koji je totalno krv.“

„Da, upravo to. Vjerujem da dosta nas, mogu počet od sebe, razmišlja o tome što ja mogu napraviti za ovaj svijet da bude bolje. Ali kad čovjek sve skupi misli na jedan papir shvati da je jednostavno previše problema u ovom svijetu, ali mi je drago što takvih problema nema u našem okružju, u našoj državi, ali žalosno je koliko toga ima u drugim dijelovima.“

„Ne zna se tko (od medija) govori istinu.“

„...previše negativnih informacija koje se stalno ističu – sve loše na vijestima, političke svađe i ratovi, jednu političari protiv drugih, televizije su podređene strankama.“

„Po mom viđenju sve se previše materijalizira, sve se komercijalizira i svi previše brinu za neki socijalni status.“

„... svatko bi bio neka zvjezdica bez nekakvog truda. Ljudima je bitno samo da su slavni, a da nemaju pozadinu zašto su slavni. Ne sviđa mi se to uopće, nimalo.“

„Ja bih volio reći za sve te medije koji su svi tako jako dostupni važno je znati tko ima sve te medije, tko to piše, tko prenosi. Ljudi znaju ono što oni žele da znaju i zbog toga pokušavam to isključiti iz svog života jer to je velika muljaža, bar s moje strane to je način kontroliranja mase.“

MOGUĆA RJEŠENJA

Što vidiš kao rješenja za ove probleme?

Što mogu sam/a učiniti ili promjeniti? Imam li kakvu zamisao? Koje su mi vještine potrebne? Što trebam znati? Kome se možete obratiti za savjet, pomoć, akciju...?

Iz analize sadržaja mogu se primijetiti dvije kategorije odgovora. Veći dio učenika daje prijedloge poboljšanja i rješenja za probleme koje su naveli, dok manji dio učenika smatra kako nije moguće napraviti promjenu i ponuditi rješenje. Također, može se primijetiti da su učenici Škole za cestovni promet davali najmanji broj prijedloga za rješenje pojedinih problema, dok je fokus učenika Graditeljske škole Čakovec bio na temi vršnjaka romske nacionalnosti.

Na pitanja što bi mijenjali u pristupu kod svojih nastavnika daju konkretnе prijedloge o metodama podučavanja koje potiču interaktivnost, sudjelovanje učenika i njihovu kreativnost. U odgovorima učenika je jasna potreba da gradivo bude korisno za njih te da bude preneseno na zanimljiv način. Pojedini učenici u svim grupama spominju važnost **poticanja njihovih potencijala od strane nastavnika** te važnost vjerovanja u njih da mogu ostvariti dobre rezultate. Također, učenici navode potrebu da se strukovno obrazovanje osvremeneni na način pojačavanja prakse i stručnog rada, terenske nastave, izvanškolskih izleta te općenito pojačavanje strukovnog gradiva. Spominje se i važnost **upotrebe digitalne tehnologije u nastavi** (pametne ploče, tablete, itd.), kao i to da bi svaka škola trebala imati **izvannastavne aktivnosti** poput glume, drame, umjetnosti te ponude različitih radionica. Pojedini odgovori učenika ukazuju i na potrebu uspostavljanja kvalitetnijih odnosa s nastavnicima te daju prijedloge poboljšanja komunikacije, s ciljem međusobnog boljeg razumijevanja.

„Mislim da je bitno da se izdvoji bar jedan sat tjedno kad bi profesori i učenici međusobno jedni drugima govorili dobre osobine, dobre stvari... To nije neka drastična, teška promjena nego jednostavno uvesti to kao neki socijalni predmet.“

„Mislim da bi trebao svaki profesor se potrudit da nam taj sat bude zanimljiv... Većina profesora, u apsolutno svim školama ima tu metodu. Pročitam ovo, napišem na ploču, riješimo jedan zadatak i ajmo doma. To stvarno ne funkcioniira. Čim mi imamo, ovako, na papiru neku igricu, neko povezivanje, odmah će zanimljivije bit. To je način na koji mi puno više pamtim.“

„Mislim da bi profesori trebali raditi više radova u malim skupinama. Svi će učenici sudjelovati, bit će im zanimljivije.“

„On je zanimljiv profesor, zanima se za nas, za naša mišljenja.“

„Ovo što smo imali prošle godine na tabletima engleski, to je baš bilo super!“

„Mi smo imali u osnovnoj školi, zadnju godinu, iz matematike pametnu ploču na dodir i to je bilo vau kad te prozove da riješiš zadatak i crtaš po ploči.“

„Po meni sve to počinje od odgoja. I ja malo vidim da bi se to moglo promijeniti. Samo promjenom, reforme škole. Gledajući prve razrede osnovne škole i vrtiće, da se potiče djecu na razmišljanje, kritičko razmišljanje.“

Što se tiče **mišljenja učenika o tome kako smanjiti neprihvaćanje, diskriminaciju i sukobe među vršnjacima**, u svim grupama učenici naglašavaju važnost edukacija i radionica na teme tolerancije i prihvaćanja različitosti. Smatraju da je važno postojanje nekog zajedničkog prostora između različitih grupa kako bi se bolje upoznali, jer uviđaju da i pored razlika, uvijek mogu naći zajedničke interese. Osim toga, na nasilnike gledaju kao one kojima je potrebna podrška i koji sami imaju problema, a svoje probleme iskazuju kroz nasilje. Upućuju i na to da su ponašanja mladih stečena kroz odgoj – zaključuju da je ponekad rad s roditeljima potrebniji od rada s učenicima.

„Mislim da se treba puno više naglašavat te različitosti. Od nas se očekuje da svi budemo isti. Nosim ovakve tenisice, ovakva majica, ovakva frizura, ovako obojana kosa... Mislim da je malo nas svjesno da je svatko od nas različit i da ima neka drugčija razmišljanja. Mislim da se to treba poštovati... Poštovat će ga zato što je to njegov đir, ja ga ne osuđujem. To je to.“

„Ja mislim da za to nema neko rješenje, jer to većinom dolazi od roditelja i od doma... Trebalo bi se više naglašavati te različitosti, ali po meni su zbog toga jednim dijelom krivi roditelji jer djecu nisu upoznali da ne možemo svi biti isti niti smo svi u istom imovinskom stanju.“

„Od malena slušamo svoje roditelje, našu okolinu, prema tome se usmjeravamo. Ali to ne mora nužno biti tako. Učimo se i sami kasnije i možemo vidjeti da je to pogrešno. I naši roditelji, baki i djedovi, svi griješe, nemaju savršena razmišljanja. Zato bi trebalo izgraditi sebe kao osobu, držati do nekih moralnih i pozitivnih stavova.“

„Mislim ne mora to nužno biti od roditelja i obitelji. Često roditelji mogu biti super, a mi to kupimo od nekud. Smetaju mi osobe koje misle da su popularni i da se sve okreće oko njih i koji onda spuštaju druge da bi oni bili bolji.“

„Razgovor. Nema drugog načina. Edukacija i bezbroj radionica. Npr. mi smo sada provodili radionicu nasilje u vezama. Kad ti hrpa ljudi digne papir za ljubomora je u redu, bez seksa nije veza i roza je za cure, plava je za dečke - to sve treba razgovorom i edukacijom učenika to riješiti.“

„Možda napraviti neku radionicu o nasilju, da i ti nasilnici čuju da to nije u redu jer takvi većinom izbjegavaju te neke ankete jer znaju da su nasilnici, pa da možda to čuju i da se možda u njima probudi neka savjest da to nije u redu“

„...kada imaju te neke edukacije, oni (nasilnici) to ne prihvaćaju. To su odslušali jedan školski sat, tak nekaj i otišli su. Možda da se posluša njihovo mišljenje pa onda na temelju toga slože neke edukacije. Da njih zanima. Jer ovak ako nije zanimljivo, nije ih briga...treba provesti tajnu anketu gdje ne mora navesti svoje ime da se čuje što oni žele i da se ne boje izraziti svoje mišljenje bez straha pa da se na temelju toga nešto organizira, da se vidi s čime se raspolaze.“

„....mi se trebamo upoznati. Jer mi kad vidimo nekog imamo predrasude na temelju boje kose ili po nečemu.“

Učenici **Graditeljske škole Čakovec** pružili su mnoge prijedloge kako poboljšati odnose s njihovim vršnjacima romske nacionalnosti. No, prijedlozi rješenja uglavnom se odnose na promjenu ponašanja učenika i roditelja romske nacionalnosti te na institucije koje bi trebale raditi više oko rješavanja problema. Manji dio odgovora odnosi se na potrebu zajedničkih aktivnosti i boljeg upoznavanja te prihvatanja njih kao i svih drugih. Uvidom u sadržaj odgovora, može se zaključiti i to da učenici osjećaju bespomoćnost kada se govori o tome kako poboljšati situaciju.

„Sve treba započeti od države, od zakona, mi smo tu na neki način bespomoćni.“

„Mi bi mogli uvesti profesora koji zna i koji bi im prevodio sve, a sad je sam pitanje kak' bi oni to prihvatili. Dal' oni to ne bi shvatili da mi njih pokušavamo uvrijediti.“

„....neka druženja, gdje smo svi zajedno da oni nauče da ih ne smatramo manjinom. Jesu oni manjina, ali da ih prihvaćamo. Da oni jesu netko.“

„....organizirati zajedničke edukacije, da poslušamo njihova mišljenja, da upoznamo kulturu i oni našu.“

„A i da se povežemo kroz npr. glazbu, da oni sviraju svoj tip glazbe jer ima dobrih muzičara između njih, mada sviraju npr. cajke.“

Učenici svih grupa na pitanje o tome kome se mogu obratiti za podršku za rješavanje problema najčešće navode nazući krug obitelji (roditelji, braća, sestre) te prijatelje. Učenici u svim školama navode stručne suradnike (pedagoga i psihologa) kao osobe kojima se mogu obratiti za podršku te se pojedini odgovori odnose i na razrednike te na psihologe, odnosno psihijatre (stručnjake izvan škole).

„Ako ne možeš sa roditeljima pričat o svojim problemima, možeš otići kod psihijatra ako trebaš. Mislim da to može pomoći.“

„Postoje i prijatelji s kojima možeš pričat. Možda i sa nekim profesorima u koje imamo povjerenja.“

VOLONTIRANJE

Jesi li upoznat/upoznata s pojmom volontiranja?

Što on znači? Jesi li negdje uključen/a u volontiranje? Čemu služi? Koje su nam vještine potrebne? Što trebamo znati? Može li se volontirati u školi i izvan škole? Tko /što ti može pomoći u dobivanju informacija o volontiranju?

Odgovori sudionika fokus grupe su svrstani u veću kategoriju koja se zove znanje o volontiranju, a uključuje učeničku upoznatost s volontiranjem i njihovo znanje o volontiranju. Može se uočiti da su svi učenici čuli za volontiranje i upoznati su s konceptom. Međutim, kada promatramo sadržaj učeničkih definicija volontiranja, može se vidjeti da **učenici volontiranje vide kao dobrovoljnju prosocijalnu aktivnost za koju se ne dobiva finansijska naknada**.

„Dobrovoljno pomaganje osobama kojima je potrebno.“

„Dobrovoljno pomaganje, činit' dobrog djela bez da se zaradi nekaj.“

„Volontiranje je dobrotvorno pomaganje za nekoga ili za nešto.“

„Mislim da je volontiranje, u biti, poticanje ljudi da rade dobre stvari, ne zbog novaca nego jednostavno zato što žele dobrobit nekom drugome.“

„Mislim da u biti cilj volontiranja je dati nešto od sebe, znači slobodno vrijeme i ono što si mislio provest na face-u, pokloniti drugome.“

Osim toga, zanimljivo je primijetiti da se učeničke definicije volontiranja, tj. njihova poimanja volontiranja usko odnose na pomaganje drugim ljudima. Učenici nisu navodili da bi se moglo volontirati u području javnih politika, kulturnih ili drugih djelatnosti, već **naglašavaju socijalnu dimenziju volontiranja**.

Mogla bi se povući paralela između ovakvog razumijevanja volontiranja i volontiranja u školskom kontekstu koji uključuje različite vrste volonterskih akcija u školi, istaknutost volonterskih akcija te oblik volontiranja koji promiče škola. Kada promatramo odgovore učenika koji se odnose na vrste volonterskih akcija u školi, možemo vidjeti da su samo učenici iz Velike Gorice i Bjelovara odgovorili na ova pitanja, a učenici iz Čakovca i Zagreba nisu ponudili svoje odgovore.

„...ali postoje i druge akcije (sklonište za nezbrinute životinje, dom za nezbrinutu djecu).“

„Ima, to (o čemu stalno pričaju, da udruga kojoj ne znaju ime).“

O istaknutosti volonterskih akcija na razini škole govorili su samo učenici Ekonomskе škole iz Velike Gorice koji su rekli da unatoč znatnom broju volonterskih akcija, one se baš i ne ističu.

„U biti ima mnogih, ali da se baš ne ističe puno.“

Učenici ove škole opisivali su oblike volontiranja koje promiče škola, a prema njihovim riječima, radi se dominantno o novčanom pomaganju.

„Više se ističe ovo pomozite novčano, nego samim svojim doprinosom.“

Naime, učenici, bar oni iz Velike Gorice, tvrde da postoje mnoge volonterske akcije koje se nedovoljno ističu, a i ako postoje, onda su one novčane prirode, a manje naglašavaju direktni rad s određenom cilnjom skupinom. S druge strane, barem u Ekonomskoj školi u Velikoj Gorici, učenici navode da postoje volonterske akcije poput **pomaganja nezbrinutim životinjama i nezbrinutoj djeci**, međutim učenici više primjećuju kako škola naglašava doniranje financijskih sredstava kao oblik pomaganja.

U Komercijalnoj i trgovačkoj školi Bjelovar situacija je ponešto drugačija, jer škola surađuje s jednom udrugom kojoj učenici nisu znali ime, a s kojom provode volonterske akcije. Iz svega je vidljivo kako je komunikacija oko volonterskih akcija, a koja se odvija između škole i učenika nedovoljna.

Uspoređujući sadržaj učeničkih definicija volontiranja i toga što škola naglašava i nudi, čini se da postoji **diskrepancija između učeničkog poimanja volontiranja, koji naglašava socijalnu dimenziju direktnog rada s ljudima i one koje dominantno promiče škola, a to je skupljanje financijskih sredstava**.

Iščitavanjem sadržaja fokusnih grupa, odgovori učenika se mogu objasniti u terminima njihovih vlastitih iskustva volontiranja u školi i zajednici. Konkretnije, možemo govoriti o tome koliko su učenici generalno uključeni u volontiranje, članstvo učenika u volonterskom klubu, što je učenik koji je bio korisnik nekog volonterskog programa dobio od sudjelovanja u tom programu, percepcija podrške okoline te kako učenici opisuju vlastito volontiranje.

O uključenosti učenika u volontiranje, uvid mogu dati sljedeći izvadci iz transkriptata:

„Dva učenika volontiraju u Dobrovoljnem vatrogasnom društvu, a jedan je u školskom volonterskom klubu.“

„Ja nisam uključen.“

„Nisam se prijavio u klub jer ne bi imao vremena zbog sporta i škole.“

„Ja bi išao u klub, ali živim u ruralnom naselju. I mislim da je problem nepovezanost. Išao bih, ali i ja i oni iz razreda koji živimo u tom području ne možemo jer nemamo vremena, moramo se prilagođavati busu.“

„Ja sam nešto malo.“

„U osnovnoj smo išli u Crveni križ.“

„Ja sam išla u pučku kuhinju volontirati i kad sam vidjela to, ja to ne mogu.“

„Ja volontiram u svom selu u sklopu župe, Caritas i rad s mladima.“

„Imali smo, neki čovjek je došao koji ima to u sklopu cijele županije to za volontiranje i onda se mi prijavimo i volontiramo. Uglavnom u čemu je fora, taj čovjek je tata od dogradonačelnice i moj susjed. Uglavnom, bio je poslan dopis neka se prijavi tko hoće, mi ćemo odabrati određene. Ja sam se prijavila i nisu me odabrali. Kad je to bilo, bila je otvorena učionica i pozdravim ga i ravnateljica to gleda i nije joj jasno. A taj čovjek me pita hoću li doći i ja kažem: «Ne, nisu me odabrali», a tu su mogli, na to predavanje doći samo oni koji su odabrani.“

„Drugi razredi su išli saditi drveće pa su dobili volonterske knjižice.“

Ovi odgovori mogu dati nekoliko uvida u problematiku uključenosti u volontiranje. Naime, **neki učenici nisu uključeni u volontiranje zbog kontekstualnih faktora života**. Primjerice, žive daleko od škole, ovisni su o javnom prijevozu i slaboj povezanosti sa većim gradskim naseljima, pa tako i školom, što znači da se ne mogu uključiti u volontiranje u školskom klubu. Opet, **postoje oni koji se ne uključuju u volontiranje u školi zbog sportskih aktivnosti i ostalih školskih obaveza**. S druge strane, postoje učenici koji su

probali volontirati, ali se nisu dalje uključivali zbog toga što im taj oblik pomaganja, npr. u pučkoj kuhinji nije odgovarao. To ne znači da taj učenik više nikad neće volontirati, nego je potrebno pronaći sadržaj volontiranja koji bi više odgovarao njegovim interesima, što ovo očito nije bio slučaj.

Opet, postoje učenici koji osim u školskom volonterskom klubu **volontiraju i u lokalnoj zajednici, poput župe, Crvenog križa, Dobrovoljnog vatrogasnog društva**, ali se opet ovdje radi o nekom obliku rada sa socijalno ugroženim skupinama.

Naposljeku, kao što je bilo ranije rečeno, izgleda da postoji **nedostatak komunikacije između škole i učenika oko mogućnosti volontiranja**, tko može biti uključen i ostalih detalja koji se tiču volontiranja.

Po pitanju članstva u volonterskom klubu, u samo su dvije škole učenici eksplisitno izrazili svoje članstvo u školskom volonterskom klubu. To su učenici iz Škole za cestovni promet Zagreb, te Graditeljske škole Čakovec. Učenici iz ostalih škola nisu eksplisitno navodili svoje članstvo u školskom volonterskom klubu.

Zanimljive informacije se mogu izvući iz opisa vlastitog volontiranja učenika.

„Ja sam u vatrogascima. Mi idemo na natjecanja, ovisno o osvojenom mjestu. Idemo i na intervencije, di su požari. Od vatrogasne zajednice grada Bjelovara mi dobijemo novce i onda od tih novaca ako je nama potrebno popraviti nešto, a ostatak damo u domove za stare, nemoćne i to.“

Opisuje svoje volontiranje sa dječakom koji ne govori i kako je uspostavila divan odnos s njim te da je ona dobila jako mnogo te dodaje:
„I ako netko govori di ćeš ta dva sata izdvojiti, kad znam da bi doma bila pred kompjuterom...“

„Što onda idem pomagati negdje drugdje, krećemo od glavnog, onog što je pored nas. Takvih osoba ima puno.“

„U OŠ smo radili predstave i u staračkim domovima“

„...išli smo u staračke domove svirati“, „dok vidite da su veseli“

Jedan učenik navodi volontiranje u udruzi Sezam: *„to je onda bilo volontiranje (čišćenje okoliša), ali smo onda imali besplatan koncert. To je bilo sve zabavno.“*

Iz pojedinačnih učeničkih opisa volontiranja, može se vidjeti da **učenici imaju najviše iskustva u volontiranju s drugim ljudima, poput starijih osoba, siromašnim ljudima, mladima**, dok drugi volontiraju u vatrogasnom društvu i u čišćenju okoliša. Ovakva neposredna volonterska iskustva potkrepljuju učeničke definicije volontiranja kao prosocijalnog ponašanja kojim se pomaže drugim ljudima.

Iako učenici govore o tome da su volontirali i volontiraju u aktivnostima koje se tiču socijalno osjetljivih skupina, također **progovaraju o nedostatku podrške** koji vide kao važan problem u provođenju volontiranja.

Zaključuju: „...ima nas puno koji bi htjeli, ali nam treba vođa, neki profesor. Da dođe i skupi nas – idemo sad.“

„Ali treba imati financijsku potporu i nečiju podršku. Kada samo mi htjeli u selu organizirati zajednicu mlađih da se uključe, nitko nas nije podržao dok nas nije podržao župnik, a time automatski to postaje zajednica mlađih na nivou župe i onda smo automatski svi prihvatali da je to super.“

Učenici kažu da njihova motivacija za volontiranjem nije upitna, pogotovo u Graditeljskoj školi Čakovec, nego nedostaje podrška od strane profesora i škole. S druge strane, postoji i nedostatak finansijske podrške. Rješenje ovog problema se svede na to da postojeći organizatori volontiranja, u ovom slučaju župnik u okviru vjerske zajednice pruži alternativu pa probleme rješavaju oni koji to i inače rade. To znači da se u rješavanje problema u lokalnoj zajednici ne uključuju novi dionici.

Važno je imati na umu što je netko dobio dok je bio korisnik nekog programa volontiranja. Primjerice, jedna učenica, koja ima problema u govoru je imala volonterku s kojom je radila i imala je velike koristi od toga. S druge strane je jedan učenik radio s tom istom volonterkom, ali nije imao neke velike koristi.

To samo znači da kada učenici volontiraju s nekom cilnjom skupinom, uspjeh njihovog rada ovisi i o tome koliko je druga stana angažirana u čitavom procesu.

„Ja sam prije imala svoju volonterku koja se sad otišla na faks. Napravila sam logo za volonterski klub, pedagoginja me zamolila, jer ja dobro slikam. Ne možemo tražiti od volontera da on uči umjesto nas. Jer ja imam jednog dečka u razredu koji je dobivao istu pomoć od te cure, ali njemu bi već nakon pola sata bilo toga dosta.“ (učenica koja ide po posebnom programu)

Važno je uzeti u obzir motivaciju učenika za volontiranjem. U okviru učeničke motivacije za volontiranjem možemo izdvojiti dobrobit i razloge zbog kojih učenici volontiraju, što se sadržajno preklapa s ranije opisanim izvadcima iz transkriptata. Druga komponenta motivacije

za volontiranjem je percepcija u vrsti pomaganja, koja se odnosi na to čemu učenici daju veću važnost pri volontiranju.

„Mogu reći da postoji jedna golema razlika kad ti preko mobitela platiš 7 kuna od toga kad ti baš dođeš nekome. Prošle godine smo išli tu u Centar za odgoj i obrazovanje i ta djeca su se nama toliko veselila... Oni su nas vidjeli prvi put u životu, a oni su bili toliko zahvalni...“

„Da je nešto što radimo fizički, da mi vidimo da mi to mijenjamo. Skupljanje novaca, to nitko nije siguran gdje to ode. Ono baš nešto što mi radimo.“

Iz ova dva izvataka, koji u širem smislu govore o motivaciji za volontiranjem, može se vidjeti da učenici nemaju povjerenja u doniranje finansijskih sredstava kao oblika pomoći, jer nemaju kontrolu i uvid što se s novcima radi i kako se on raspoređuje. S druge strane, **žele vidjeti neposredne promjene i učinke svoga rada, tako da im je bliži direktni rad s ljudima**, u ovom slučaju onima kojima je potrebna neposredna pomoć. Moguće je da se i zato uključuju u direktni rad s ugroženim skupinama, i žele više takvih aktivnosti od strane škole.

Razlozi zbog kojih volontiraju i dobrobit koju imaju od toga:

„....zbog druženja, zabave, druženja s tatom.“

„Ali mislim da ljudi većinom nisu svjesni što će dobiti time. Meni je isto nekad problem odvojiti svoje vrijeme, ali kad odvojiš (nasiliš se) i vidiš što si dobila zauzvrat. Nahrani ti dušu i napravi te boljom osobom, znaš da si nekome pomogao i da je neko sretan zbog toga.“

„....to je onda bilo volontiranje (čišćenje okoliša), ali smo onda imali besplatan koncert. To je bilo sve zabavno.“

„Ispunjenošć. Uz to želim studirati teologiju tako da je to neka priprema za to što me čeka nakon završetka fakulteta. A i kada dođem s hranom siromašnima, taj njihov osmijeh iza kojeg se krije tuga, patnja i sram u meni pobudi, osjećam se loše jer sam ja nekada nezahvalna, a da neki nemaju čak ni to.“

„Ja bih rekla da za to treba imati želudac, ja sam preemotivna za to.“

Kao što je ranije opisano, ovdje se mogu vidjeti dvije grupacije odgovora. Jedna je kod onih učenika koji ne volontiraju i za to ili nemaju vlastite kapacitete („ja sam preemotivna za to“), ili ne volontiraju zbog okolnih faktora poput loše prometne povezanosti. Oni učenici koji volontiraju, **volontiraju radi osobne ispunjenosti i zadovoljstva, druženja s drugim ljudima, ali neki volontiraju i radi vanjskih nagrada**, poput besplatnog odlaska na koncert. Ipak prevladavaju intrinzični motivi pomaganja drugim ljudima.

OSNAŽIVANJE REJŠENJA I IDEJA

Postoji li neko područje u kojem bi volio/voljela volontirati i uključiti se?

Što te najviše zanima? U školi? Izvan škole? Imaš li uvjete za bavljenje onim što te zanima?

Imaš li kakvu ideju? Što točno možeš učiniti – opiši? Što mogu učiniti drugi? Imamo li prioritete/skupine? Da možeš jednu stvar promijeniti u svojoj okolini/društvu – što bi to bilo? Možeš li ti nešto napraviti?

Kada su učenici upitani da istaknu područja u kojima bi htjeli volontirati, iskristalizirale su se tri skupine odgovora. Prva se odnosila na **volontiranje s ljudima, druga na volontiranje s životinjama, a treća na međunarodno volontiranje**.

Učenici su najviše govorili kako bi željeli volontirati s ljudima, s time da je najveći naglasak bio na volontiranju s djecom, starijima pa čak i izbjeglicama. Iz pojedinih opisa može se vidjeti da učenici predlažu inicijative s kime bi se moglo volontirati i što bi se moglo raditi.

Jedna je učenica navela da bi voljela volontirati s djecom i starijim i nemoćnim osobama, dok je jedan učenik naveo volontiranje za pomoć napuštenim psima.

„*Životinje i djeca.*“

„*Volim raditi sa starijim ljudima, jer kad njih poslušaš, njihove probleme, to njima puno znači.*“

Velik broj navodi stare ljude – „lijepo je čuti njihove priče“, „nema baš volontiranja u Čakovcu u staračkim domovima.“

Izbjeglice – „*I tu ima posla, dijeliti hranu i piće.*“

Akcija za djecu koja su bolesna u bolnicama – „*prikupljanje igračaka za djecu koja su u bolnici u Čakovcu, kao i posjet bolnici ili izrađivanje poklona*

Daju ideju za besplatnu kuhinju „...da učenici kuhaju u gradu (nešto poput pučke kuhinje koja ne postoji u Čakovcu, dok socijalni dućan postoji) – da dijele hranu pa da prikupljaju donacije u gradu.“

„...a i kada dođem s hranom siromašnima, taj njihov osmjeh iza kojeg se krije tuga, patnja i sram u meni pobudi, osjećam se loše jer sam ja nekada nezahvalna, a da neki nemaju čak ni to.“

„Bilo što, od djece do starijih.“

Druga skupina odgovora odnosi se na opis volontiranja s životnjama, a samo je jedan učenik rekao da ga zanima međunarodno volontiranje.

Svi ovi izvadci upućuju na konzistentnost u učeničkim izjavama – zanima ih direktni rad s ljudima, uglavnom onima koji pripadaju socijalno ugroženim skupinama. Nakon toga se najviše ističe želja za volontiranjem s životnjama, a samo je jedan sudionik svih fokus grupa rekao da ga zanima međunarodno volontiranje. Zanimljivo je primjetiti da **učenici u malom broju slučajeva ulaze u dublju elaboraciju zašto ih baš zanima određena vrsta volontiranja**. Uglavnom o tome govore dominantni učenici u fokus grupama, a odgovori ostalih učenika su relativno površni i ne otkrivaju previše detalja zašto ih to područje volontiranja zanima.

Iduća velika skupina odgovora se odnosi na **prijedloge intervencija kojima bi se mogla napraviti promjena u okolini**. Ovdje učenici govore o promjenama sebe, drugih, društva, predlažu neke intervencije, predlažu ponavljanje postojećih intervencija, daju i neke inovativne prijedloge intervencija. Predlažu promjene neposrednih životnih uvjeta kao i međuljudskih odnosa.

Govoreći o promjenama samih sebe, učenici govore sljedeće:

„Ja bih htio promijeniti svoje strpljenje, jer sam tu kratak.“

„Sebe. Lakše je obući cipele nego cijeli svijet obložiti tepihom.“

„Slažem se da trebamo od samog sebe početi na neki način. Ali i neke druge malo više potaknut na neke pozitivne promjene. Treba promijeniti i samo društvo, da smo bolji jedni prema drugima, da se više poštujemo, da više komuniciramo.“

„Mi se trebamo promijeniti i prihvati bilo koga onakav kakav je, a ne da se priključujemo osobama koje su popularnije i da budemo na njihovojoj strani.“

Govoreći o promjenama drugih, učenici su izjavljivali:

„Slažem se da trebamo od samog sebe početi na neki način. Ali i neke druge malo više potaknut na neke pozitivne promjene. Treba promijeniti i samo društvo, da smo bolji jedni prema drugima, da se više poštujemo, da više komuniciramo.“

Naposljeku, učenici govore i o promjeni samoga društva:

„Promijenila bih općenito društvo, više tolerancije, više povjerenja.“

„Mijenjala bih društvo jer sam ja isto bila meta u osnovnoj. Trebali bi prestati s tom popularnosti i trebali bi prestati kritizirat.“

Učenička svijest o promjeni se može podijeliti na osobnu razinu, u smislu da treba mijenjati sebe i druge, ali postoji i društvena verzija – u kojoj smatraju da je važno mijenjati društvo. Ako pokušamo identificirati što točno kod sebe učenici žele promijeniti, jedini konkretni prijedlog vlastite promjene je dao učenik Škole za cestovni promet koji je rekao da bi promijenio svoje strpljenje. Međutim, ostali **opisi vlastite promjene su vrlo općeniti i ne nude sliku o konkretnim promjenama koje bi učenici napravili.** S druge strane, kada govore o promjenama drugih osoba, učenici govore o tome da bi druge trebalo potaknuti na promjenu, što zapravo implicira da netko tko vidi problem stupa u interakciju s nekim tko ima problem i kome je pomoći potrebna i potakne ga na promjenu. Ohrabrujuće je što pod pojmom „mijenjanja“ drugih učenici ne govore o nekakvom izvanjskom, prisilnom mijenjanju drugih. Kod promjene društva govori se uglavnom o **povećanju međusobne tolerancije i povjerenja, manje kritiziranja te više komunikacije.** Iako se radi o opisivanju međuljudskih i međugrupnih procesa, učenici ne ulaze u detaljniju elaboraciju zašto to smatraju potrebnim i nužnim.

Skup izvadaka koji govore o promjenama međuljudskih i međugrupnih odnosa, detaljnije opisuje željene promjene, ali bez većih objašnjenja zašto su one potrebne. Učenici bi željeli **promijeniti odnos među ljudima različite vjere, rase i seksualnog opredjeljenja, povećali bi više direktnе i neposredne komunikacije.**

Jedan učenik naveo da bi promijenio odnos ljudi prema siromašnima. Također, povećali bi strpljenje i međusobnu komunikaciju, a smanjili upotrebu tehnologije i društvenih mreža.

„I da bude više razgovora i međusobnih pričanja, nego na mobitelu.“

„Isto bih htio da ima više međusobnog poštovanja.“

„Isto više prihvaćanja, ali ne samo za izgled, nego za vjeru, rasu, seksualno opredjeljenje. Da budemo bolji jedni prema drugima.“

„Ja bi promijenila da to da ljudi ne gledaju toliko na druge, da im se ne izruguju.“

Dosadašnji opisi upućuju na promjenu vlastitog ponašanja, uglavnom vrlo općenitu, kao i promjenu drugih tako da ih se potakne na promjenu te promjenu društva. Specifičniji uvid u prijedlog promjene može se dobiti tako da se detaljnije promotre prijedlozi intervencija, inovativni prijedlozi rješenja problema, ponavljanje postojećih intervencija ili pak potreba za promjenom neposrednih uvjeta života.

Konkretni prijedlog intervencije su dali učenici Graditeljske škole Čakovec:

Akcija za djecu koja su bolesna u bolnicama – „...prikupljanje igračaka za djecu koja su u bolnici u Čakovcu, kao i posjet bolnici ili izrađivanje poklona za njih.“

Također u Graditeljskoj školi u Čakovcu navode prijedlog koji je zapravo ponavljanje postojeće intervencije, projekt „Muzikom protiv nasilja“.

U odgovorima su značajno mjesto zauzeli prijedlozi kojima bi učenici promijenili neposredne uvjete u svojoj okolini. Oni variraju od prometne povezanosti, stanovanja u domu, uvjeta u školi.

„To mi je najpotrebnije trenutno, da se uvede više linija i raspored buseva. Treba izbaciti neke i uvesti dodatne linije tamo gdje je to potrebni.“

„Jedino možda klub koji nema cajke.“

„Staviti pametne klupe ispred škole.“

Iz priloženog skupa izvadaka može se zaključiti sljedeće: kada govore o promjeni koju žele ostvariti **učenici najviše govore o promjeni neposrednih uvjeta života**. Očito je da ih to najviše muči. To su svakako za njih vrlo opipljivi i svakodnevni problemi zbog kojih su onemogućeni u raznim sferama svog funkciranja. Međutim, **zabrinjavajuće je zašto učenici tako malo navode promjene koje bi proveli u svojoj lokalnoj zajednici**. Prijedlozi za promjene u lokalnoj zajednici predloženi su samo od strane učenika u Graditeljskoj školi Čakovec – njihovi prijedlozi usmjereni su na socijalno ugrožene osobe, ali opet uključuju rješenje koje izgleda do sada nije provedeno, a to je da učenici iniciraju besplatnu kuhinju.

Posljednje velike teme uočene kod intervjuiranih učenika odnose se na percepciju okoline o volontiranju, življenje vrijednosti volontiranja te percepciju stanja drugih osoba.

Promišljanje o vrijednostima volontiranja upućuje na to da **vrijednosti koje se promiču volontiranjem treba živjeti i u svakodnevnom životu**, a ne samo onda kada se volontira. Smatraju da je potrebno imati transfer vrijednosti i stavova koje se promoviraju u situaciji volontiranja u situaciju izvan volontiranja.

„Znala sam upoznat neke ljudi koji se hvale s time kako volontiraju, oni se tu daju, a ovako sami po sebi, općenito, vani kada ih vidiš prema drugima je odnos užasno loš. Tako da ja mislim da je dosta bitno da u cijeli svoj život uključiš taj segment, a ne samo ta dva sata kad si u toj prostoriji.“

Učenici koji volontiraju empatiziraju s osobama koje posjećuju i pokazuju povećano razumijevanje za njihovu situaciju. Također, osjećaju kako su sretni zbog onoga što posjeduju, u usporedbi s drugim ljudima u lošijem statusu.

Učenik iz Komercijalne i trgovačke škole govori o tome kako se čini da ljudi više niti ne znaju što je to volontiranje i čemu ono koristi. Zato bi mlade trebalo uključiti u volontiranje da shvate vrijednost volontiranja i dobrobiti koju ono donosi.

„Mladi bi se trebali više uključiti u to. Nitko nije svjestan da volontiranje postoji. Ljudi me znaju pitati koliko me župnik plaća. Oni misle da sam ja plaćena za to. Izgubio se taj pojam, kako da ne postoji.“

I konačno možemo govoriti o različitim promišljanjima koje učenici imaju o volontiranju. U ovom slučaju možemo izdvojiti **svijest potrebe za volontiranjem te već spomenuto življenje vrijednosti volontiranja**. u kojima se radi o nizu opažanja vlastite okoline, vlastitih iskustava ili promišljanja o svijetu. Zanimljiva, već spomenuta percepcija življenja vrijednosti volontiranja upućuje da bi vrijednosti koje se primjenjuju tijekom volontiranja trebale primjenjivati u svakodnevnom životu. Ovo promišljanje proizlazi iz osobnog iskustva i odražava da ono što se uči u neformalnom kontekstu poput volontiranja treba primjenjivati izvan obrazovnog konteksta.

Svijest potrebe za volontiranjem, upućuje na to da postoji znatna količina osoba kojima je potrebna pomoć, a nemaju koga zatražiti pomoć. Nadalje, učenici Komercijalne i trgovačke škole iz Bjelovara su izjavili kako bi se mladi trebali više uključiti u volontiranje ali ne objašnjavaju to stajalište.

„Postoji jako puno ljudi u našoj zajednici za koje uopće nismo svjesni koliko loše žive. Mislim da bi se trebalo puno više pažnje posvetiti njima zato što su to osobe koje nemaju od koga zatražiti pomoć. Oni dobiju neku socijalnu pomoć od države, ali to je premalo. Na sastancima se onda predložilo da se pokrenu akcije ili skupljanja novaca ili hrane za takve osobe. Postoje obitelji koji nemaju za egzistencijalne potrebe.“

„Mladi bi se trebali više uključiti u to.“

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Istraživanje „*Da sam ja netko!*“ dalo je pregled učeničkih poimanja različitih tema. Jedno od područja je interes mladih koji je velikim dijelom određen kontekstom, tj. onime što škola, ali i lokalna zajednica imaju za ponuditi. Osim generalnih obrazaca ponašanja, a to su uključenost dječaka u sportske aktivnosti, a djevojaka u neformalna druženja izvan škole, postoje specifični interesi pojedinih učenika čija zadovoljenost ovisi o ponudi škole i lokalne zajednice. Iako postoje učenici koji bi se rado uključili u različite volonterske aktivnosti, bilo u školi ili izvan nje, onemogućeni su zbog prometne nepovezanosti njihovog mesta stanovanja sa školom, neke od ponuđenih aktivnosti se plaćaju, naglašen je zahtjev roditelja da se učenici moraju posvetiti školi, a ne ostalim izvannastavnim i/ili volonterskim aktivnostima. Međutim, također je iznimno važno biti svjestan činjenice kako su učenici manje uključeni u razne aktivnosti zbog njihove nezainteresiranosti za takav oblik društvenog angažmana.

Iako razlozi učeničke neaktivnosti nisu tema ovog istraživanja, vidljiva je bespomoćnost i pasivnost učenika kada opisuju ključne probleme. Također je moguće da i percepcija nadolazećih ili aktualnih problema potiču učeničku neaktivnost i dovode do manjka društvenog angažmana. Učenici su opterećeni vlastitom budućnosti, što uključuje upis na fakultet ili pronalazak posla. Međutim, moguće je da su percepcije budućnosti povezane s problemima koje učenici ističu u školi, poput odnosa između učitelja i učenika, gdje nedostaje individualni pristup radu te se učitelji obraćaju učenicima kao grupi zbog čega se mnogi učenici osjećaju nedovoljno dobro. Osim toga, percepcija budućnosti je možda i povezana s načinom na koji učitelji podučavaju, jer učenici govore da nedostaje praktičnog rada te prevladava teorijski pristup u podučavanju. Dodatan problem predstavlja i učeničko uvjerenje da bilo kakva intervencija i razgovor s učiteljima neće ništa promijeniti, tako da se stječe dojam zatvorenog kruga u kojem nezadovoljni učenici ne vide smisao komunikacije s učiteljima pa učenici i dalje ostaju nezadovoljni.

U fokus grupama su sudjelovali učenici u razdoblju adolescencije koje je obilježeno razvojem identiteta i motiv za prihvaćanjem ima veliku ulogu u određivanju njihovih međuljudskih odnosa. Učenici se konformiraju društvenim normama poput pušenja, konzumacije alkohola ili izostajanja s nastave kako bi bili prihvaćeni i uklopljeni u širu zajednicu učenika. Oni koji to ne naprave – ili su različiti od većine po tjelesnom izgledu, vjeroispovjesti, nacionalnosti ili nekom drugom obilježju – te često trpe nasilje, od tjelesnog do emocionalnog koje se događa i u mrežnom okruženju, a posebno na društvenim mrežama. Izgleda da prisutnost tjelesnog i emocionalnog nasilja predstavlja velik pritisak učenicima, jer moraju raditi „dobre izbore“ kako ne bi bili povrijeđeni pa se stječe dojam da su sputani u interakcijama jer pažljivo biraju prijatelje i osobe s kojima komuniciraju.

Ako se i sukobi pojave, učenici o njima razgovaraju s osobama u koje imaju najviše povjerenja, poput najbližih članova uže obitelji ili vrlo bliskih prijatelja, dok s učiteljima ne razgovaraju što opet govori o bespomoćnosti i nedostatku samoefikasnosti u rješavanju problema. Ovakav

obrazac u rješavanju problema može se uočiti i u odnosu manjine i većine, tj. odnosu Hrvata i Roma. Učenici imaju vrlo jasne i izražene stereotipe prema učenicima romske nacionalnosti, te ih smatraju odgovornima za sve što nije dobro u društvu. Obeshrabrujuće je to što uz ovakve stavove prema nacionalnoj manjini s kojom svakodnevno idu u školu učenici ne pokazuju inicijativu kojom bi mogli promijeniti međugrupne odnose, dok vrlo jasno izražavaju da bi Romi trebali preuzeti inicijativu i oni bi se trebali mijenjati. Unatoč postojanju isključivosti prema drugima, kao što su to osobe različitog načina odijevanja, religije, nacionalnosti, učenici priželjkuju edukacije iz područja tolerancije i međuljudskih odnosa kao načine poboljšanja loših međuljudskih odnosa. Dodatno područje u kojem predlažu rješenje su načini predavanja učitelja. Željeli bi da učitelji promijene metode poučavanja i da predaju korisno gradivo preneseno na zanimljiv način.

Svi su učenici bili upoznati volontiranjem, ali njihova poimanja volontiranja se odnose na prosocijalno pomaganje drugim ljudima, dok učenici ne govore o volontiranju kao aktivnosti koja se može obavljati u različitim sferama ljudskog rada, nego samo u radu sa ugroženim skupinama. Učenici naglašavaju direktan rad s ljudima kojima je potrebna pomoć, jer žele vidjeti neposredne koristi i posljedice svoga rada, a drugi razlog je u tome što nemaju osjećaj kontrole nad novcem koji uplate u dobrotvorne svrhe. To je ujedno i kritika volonterskih aktivnosti u školi, koje često ističu novčano pomaganje, a ne direktan rad s drugim ljudima, iako postoje različite aktivnosti u kojima su učenici sudjelovali preko škole, a odnosile su se na direktan rad s ljudima. Još jedan razlog zašto učenici ističu direktan rad s ljudima je u tome što vole vidjeti reakcije svojih korisnika, a rad s osobama kojima je pomoć potrebna potiče učenike da promišljaju o svojem socijalnom statusu, ali i empatiziraju s njima. Kod manjeg broja intervjuiranih učenika prevladava svijest da uspjeh volonterske aktivnosti ovisi i o angažmanu osobe koja je korisnik nekog volonterskog programa.

Promatraljući učeničke interese za volontiranjem, najviše ih zanima rad s ljudima, prvenstveno socijalno ugroženim skupinama te rad s životnjama, što je u potpunosti u skladu s učeničkim razumijevanjem volontiranja. Međutim, prijedlozi intervencija kojima bi poboljšali stanje u svojoj lokalnoj zajednici nisu previše inovativni ili repliciraju postojeće intervencije ili takvih prijedloga nema, čime se vraćamo na već uočenu bespomoćnost i nedostatak samoefikasnosti među učenicima ovih strukovnih škola. Manjak argumentacije vidljiv je i u učeničkim objašnjenima promjena koje treba napraviti u okolini. Pod promjene učenici misle na potrebu mijenjanja samih sebe, drugih i društva, međutim zadržavali su se na vrlo općenitim izjavama što treba mijenjati, poput povećanja povjerenja, tolerancije ili direktnе međusobne komunikacije.

Sudeći po učeničkim izjavama postoji znatna motivacija za volontiranjem, međutim vrlo često nedostaje učiteljske podrške ili financijske podrške. Izgleda da se u volontiranje uključuje malo novih dionika, poput novih organizacija u lokalnoj zajednici pa probleme u lokalnoj zajednici rješavaju već postojeće organizacije. Ipak, nedostatak podrške nije jedini razlog zašto se učenici ne uključuju u volontiranje. Ovdje se može navesti i niz kontekstualnih čimbenika, poput udaljenog mjesta stanovanja, loše prometne povezanosti, izvanškolskih sportskih aktivnosti, ali i vlastitih razloga za neuključivanje u volontiranje poput toga da tip volonterske aktivnosti ne odgovara učeniku.

Sukladno navedenom zaključcima proizlaze **sljedeće preporuke:**

- Škole trebaju omogućiti aktivnosti za učenike ili povećati raznovrsnost aktivnosti koje se nude učenicima, a osiguravaju participativne i suradničke metode rada te pružaju učenicima mogućnost da aktivno djeluju u svojoj školskoj kao i lokalnoj zajednici.
- Potrebno je prepoznati potencijal učenika i potencijal lokalne zajednice za međusobnom suradnjom kroz aktivnosti volontiranja i aktivnog građanstva, gdje se učenici potiču i podržavaju da promatraju zajednice u kojima žive i aktivno djeluju kako bi potakli one promjene koje žele vidjeti.
- Prepoznati potencijalne partnere u lokalnoj zajednici (lokalne udruge i ustanove socijalne zaštite) koje mogu biti odlične za suradnju i kroz suradnju s njima omogućiti učenicima praktično iskustva svoje aktivne uloge u društvu.
- Uvesti dodatne sadržaje obrazovanja iz područja osobnog i socijalnog razvoja te aktivnog građanstva: formiranje identiteta mlade osobe, postavljanje životnih ciljeva, odnosi, komunikacija, rješavanje sukoba, aktivno građanstvo, organiziranje i provedba volonterskih projekata, školske i vršnjačke medijacije, kreativnosti i poduzetnost mladih i sl., koristeći pritom prostor i suradnje koje su dostupne (na primjer na satovima razrednika, izvannastavnim aktivnostima, povezati s temom građanskog odgoja i obrazovanja, sl.)
- Sukladno navedenim temama, poticati aktivnu ulogu mladih u obrazovnim i volonterskim aktivnostima kod donošenja odluka te koristeći suradničke metode koje mladima omogućavaju prostor za izražavanje vlastitih mišljenja i aktivno djelovanje.
- Kroz umrežavanje s partnerima iz lokalne zajednice, omogućiti učenicima da se upoznaju s mogućnostima volontiranja u lokalnoj zajednici te potaknuti provedbu volonterskih programa unutar same škole.
- Omogućiti u okviru volonterskih programa škole, aktivnosti kojima učenici pomažu ranjivim skupinama društva u kojem žive, ali i da kritički promišljaju o problemima koje uoče u svojim školama i lokalnim zajednicama te da kroz projekte i akcije daju svoj doprinos i prijedloge rješavanja tih problema.

BILJEŠKE

Ministarstvo za demografiju, obitelj,
socijalnu politiku i mlade

**FORUM ZA
SLOBODU
ODGOJA**